

ומעתה, רבה ורב חסדא — שניהם סוברים שחסר בברייתא מספר מילים, וממה שנאמר "וכל ערל" לומדים שכולה ערלה פסלה, מקצתה לא פסלה. ואילו ממה שנאמר "זאת" לומדים שיש חילוק בין שחיטה לזריקה.

אלא, שנחלקו רבה ורב חסדא מהו החילוק בין שחיטה לזריקה:

לרבה — אפילו כולה ערלה כשר.

ולרב חסדא — אפילו מקצת ערלה פסול.

מתקיף לה רב אשי, בין לרבה ובין לרב חסדא:

ממאי דהאי "וכל ערל" — כולה משמע? מנין שמשמעות הפסוק "וכל ערל" היינו שכל הקרבן נעשה בפסול ערל, וצריך לדרוש מ"זאת" למעט פסול ערל בעבודה אחרת של זריקה, לקולא או לחומרא?

דילמא האי "וכל ערל" — כל דהו משמע?

שמא משמעות הפסוק "וכל ערל" — היא כל שהוא ערלות, שאם כל שהוא מן הקרבן נעשה במחשבת ערל, פסול.

ולכן כתב רהמנא "זאת", דמשמע עבודה שלימה, לומר לך דעד דאיכא כולה ערלה, בין בשחיטה ובין בזריקה — לא פסלה, אלא עד שכל הקרבן יעשה בפסול ערלה.

והרי עדיף לומר כך!

כי אם נאמר שמהכתוב "וכל ערל" לומדים שדוקא אם כל הקרבן בפסול ערלה פוסל, יש צורך לדרוש מ"זאת" שמקצת ערלה פוסלת. ואז, יש צורך להדחק ולומר שחסר

בברייתא מילים, ולדרוש "זאת" למעט זריקה.

ואילו לדברי רב אשי שאפשר לפרש "וכל ערל" — כל דהו ערל, יש לפרש את הברייתא כפשוטה, ש"זאת" מלמד שדוקא עבודה שכולה נעשתה בערלות, פסלה, ולא מקצת ערלה.

ולפי זה לא שנא בשחיטה, ולא שנא בזריקה [אין הבדל בין שחיטה לזריקה] ובשניהם בכולה ערלה פסלה, שהרי הפסוק "זאת" אינו מיותר אלא בא ללמד שרק כולה ערלה פוסלת. ואם כן אין שום דרשה לחלק בין שחיטה לזריקה!

אלא, אמר רב אשי: באמת לדברי הכל אין חילוק בין שחיטה לזריקה, ואם שחט את הפסח על מנת שיתכפרו בו ערלים שנמנו עליו, לדברי הכל פסול. ואם מקצתם מולין ומקצתם ערלים, לדברי הכל כשר.

ובמה נחלקו רב חסדא ורבה?

בשוחט את הפסח על מנת לזרוק את דמו שיתכפרו בו אנשים שלא נמנו עליו, והם ערלים.

ואילו היה שוחט על מנת לזרוק את דמו עבור כשרים שלא נמנו עליו ודאי היה פסול, אבל כאן שהתכוין לזרוק דמו עבור ערלים שאינם מנויים נחלקו כדלהלן:

ורב חסדא ורבה בהאי קרא קמיפלגי:

ב-א

[ויקרא א] "ונרצה לו לכפר עליו". ודרשינן: עליו — ולא על חבירו.

רבה סבר: שינוי בעלים פוסל רק כאשר הוא חושב לזרוק לשם חבירו שהוא דומיא דידיה

— מה הוא ד"בר כפרה" [שהוא חייב בקרבן זה וראוי להקריבו], אף חבירו ד"בר כפרה".

אבל אם חושב לזרוק לשם חבירו שאינו בר כפרה, אינו פוסל.

וכלל זה אינו חידוש של רבה, אלא מוסכם לכולי עלמא.

אלא שרבה סובר שכלל זה שייך גם כאן, לאפוקי האי ערל, דלאו בר כפרה הוא, שהרי אינו ראוי להקריב קרבן פסח. ולכן המחשבה על מנת לזרוק עליו אינה פוסלת מדין שינוי בעלים.

ורב חסדא סבר: האי ערל נמי, כיון דבר חיובא להביא קרבן פסח הוא [ואינו פטור מקרבן פסח אלא שהוא אנוס בגלל הערלות] — **בר כפרה הוא נחשב, הואיל דאי בעי, אם רוצה, הוא מתקן [מל] נפשיה.**

המושג "הואיל" הוא כלל, לדבר שאינו ראוי בפועל, אך אפשר לתקנו שיהיה ראוי, שיחשב כאילו הוא ראוי כבר עכשיו.

ונחלקו בכלל זה בכמה מקומות.

ומוכח מכאן, שרב חסדא סובר "הואיל".

ופרכינן: **ומי אית ליה לרב חסדא "הואיל"?**

והא איתמר: האופה מיום טוב דבר שאינו לצורך סעודת היום [שאינן בדעתו לאכול היום], אלא אופה אותו לצורך יום חול.

רב חסדא אמר: לוקה משום מלאכת בישול ביום טוב. ואף על פי שאפיה היא מלאכת אוכל נפש, ומלאכת אוכל נפש הותרה ביום טוב, היא לא הותרה אלא לצורך יום טוב, אבל לצורך יום חול אסור.

רבה אמר: אינו לוקה.

ומבאר הגמרא את מחלוקתם:

רבה אמר אינו לוקה, משום דאמרינן: הואיל ואי מקלעי ליה [אם יתארחו אצלן] אורחים, חזי ליה [מה שאפה יהיה ראוי לו לצורך יום טוב להאכילו לאורחים] — השתא נמי, למרות שלא התארחו אצלו אורחים, חזי ליה! נחשבת האפיה הזו שהיא לצורך היום. ולפיכך לא לקי.

רב חסדא אמר לוקה כי לא אמרינן "הואיל", ואינה נחשבת אפיתו דבר הראוי ליום טוב, ולא הותרה אפיה שכזאת משום אוכל נפש.

והרי זה סותר למה שאמר רב חסדא שערל נחשב בר כפרה בפסח משום "הואיל"!

ולכאורה יש סתירה גם בדברי רבה, שלגבי יום טוב הוא סובר הואיל ולגבי ערל בפסח הוא לא סובר הואיל.

אכן באמת הסתירה היא רק בדברי רב חסדא.

כי בשלמא דרבה אדרבה לא קשיא, כי יש לחלק:

הכא [לגבי ערל], הרי הוא מחוסר מעשה [עליו לעשות מעשה — למול — כדי שהוא יהיה ראוי. ודבר שהוא ראוי רק על ידי מעשה, אין זה ראוי].

מה שאין כן התם, לגבי אפיה ביום טוב, נחשב לראוי משום דלא מחוסר מעשה. שאינו צריך לעשות מעשה כדי שיהיה ראוי לאורחים, אלא צריך רק שהאורחים יבואו.

אלא, דרב חסדא אדרב חסדא — ודאי קשיא.

שאם הוא לא סובר "הואיל לגבי אפייה ביום טוב, אף על פי שאינו מחוסר מעשה, כל שכן שלא היה לו לומר "הואיל" לגבי ערל בפסח, שהוא מחוסר מעשה!

ומתריצין: אמרי: כי לית ליה לרב חסדא הואיל — היינו לקולא, כגון לפוטרו ממלקות על אפייה ביום טוב לצורך חול.

אבל לחומרא, כגון להחשיב את הערל בר כפרה בפסח, ולפסול את הקרבן שנשחט במחשבה שייזרק דמו עליו — אית ליה הואיל.

ועתה חוזרת הגמרא לבאר את דברי הברייתא דלעיל [דף סא ב]:

אמר ליה מר זוטרא בריה דרב מרי לרבינא: קתני בברייתא הואיל וערלה פוסלת וטומאה פוסלת.

מה טומאה לא עשה בה מקצת טומאה ככל טומאה — אף ערלה לא עשה מקצת ערלה ככל ערלה.

והוינן בה: האי טומאה שדיבר אודותיה התנא — היכי דמי?

אילימא בטומאת גברי, שנמנו עליו אנשים טמאים.

ולפי זה מאי פירוש דברי התנא שאמר "לא עשה בה מקצת טומאה ככל טומאה"?

דאי איכא בחבורה שנמנו עליו ארבעה וחמשה גברי טמאין, וארבעה וחמשה גברי טהורין, ושחט לשם כולם — לא פסלי להו טמאין את הפסח לגבי הטהורין שחשב גם עבורם.

וכוונת התנא ללמוד את הדין של מקצת

ערלה, ממקצת טומאת גברי.

אם כך, קשיא מדוע צריך התנא ללמוד מקצת ערלה ממקצת טומאה?

והרי גבי ערלה נמי — הא לא פסלי מקצת ערלים.

דתנן: השוחט את הפסח למולין ולערלים כשר!

ואין לומר שיודעים זאת רק משום שלומדים ערלה מטומאה. שהרי את שני הפסולים לומדים מאותו פסוק. דכתיב "איש לפי אכלו", למעט מי שאינו ראוי לאכול, בין מחמת טומאה ובין מחמת ערלה.

ואם כן, מאי שנא טומאה דפשיטא ליה לתנא, ומאי שנא ערלה דמספקא ליה?

אלא, בהכרח, הברייתא מדברת בטומאת כשר.

ולפי זה מאי "לא עשה בה מקצת טומאה ככל טומאה"?

דאילו איטמי [נטמא] חד מאבריה, והיינו מקצת טומאה — שרק מקצת הבשר נטמא, דינו הוא:

האי דאיטמי [אותו אבר שנטמא בלבד] שרפינן ליה, ואידך [שאר הבשר שנשאר טהור] אכלינן ליה.

מה שאין כן ב"כל טומאה" [שנטמא כולו] שורפים את כולו.

וממשיך מר זוטרא להקשות: במאי אוקימתא — בטומאת כשר?

אימא סיפא, דקתני: דנין דבר [ערלה] שאינו נוהג בכל הזבחים, מדבר [מטומאה]

שאינו נוהג בכל הזבחים. ואל יוכיח זמן שנוהג בכל הזבחים.

ומאי טומאה שמדובר עליה בסיפא?

אי נימא טומאת בשר — אמאי אינו נוהג בכל הזבחים? הרי כל הזבחים שנטמא בשרם טעונים שריפה!

אלא פשיטא, שבסיפא מדובר בטומאת גברי.

ולפי זה "מאי אינו נוהג בכל הזבחים"?

דאילו בכל הזבחים טומאת גברי אינה פוסלת. שהרי ערל וטמא משלחין קרבנותיהן לעזרה ומקריבים עבורם, כי בכל הקרבנות לא צריך שהבעלים יהיו ראויים לאכילה.

ואילו בפסח טומאת גברי פוסלת, שהרי ערל וטמא אין משלחין פסחיהן כי צריך שהבעלים יהיו ראויים לאכילה, דכתיב "לפי אכלו תכוסו".

ומסיק מר זוטרא לקושייתו: וכי רישא בטומאת בשר וסיפא בטומאת גברי?

מאחר וברישא מסתפקים אם ללמוד ערלה מזמן או מטומאת בשר, איך מסיק בסיפא שלומדים מטומאה משום שערלה דומה לטומאת גברי?

הרי מלכתחילה לא רצינו ללמוד מטומאת

גברי אלא מטומאת בשר?!

אמר ליה רבינא למר זוטרא: אין! התנא שפיר הוכיח שהיות וערלה דומה לטומאת גברי, ממילא אפשר ללמדו מטומאת בשר, כי שניהם פסולים של טומאה.

ומשם טומאה קא פריך להוכיח שערלה יותר דומה לשם טומאה מאשר לשם זמן.

כי מאחר וערלה דומה לאחד מהפסולים הכלולים בשם טומאה [טומאת גברי], ואינו דומה לשום פסול משם זמן, לומדים מקצת ערלה מטומאה [מטומאת בשר שכלול גם כן בשם טומאה], ולא זומן, משום שערלה אינה דומה לשום פסול הכלול בשם זמן.

ואיבעית אימא עוד תירוצ: סיפא נמי מיירי בטומאת בשר.

ומאי אינו נוהג בכל הזבחים [והקשינו על זה לעיל הרי כל הזבחים שנטמא בשרם טעונים שריפה?]

הכי קאמר: אין דינו חמור בכל הקרבנות כמו שהוא חמור בפסח.

דאילו בכל הזבחים, בין שנטמא חלב לפני זריקת הדם והבשר קיים, בין שנטמא בשר לפני זריקה וחלב קיים — זורק את הדם.⁽¹⁾

ואילו בפסח, רק אם נטמא חלב לפני זריקה ובשר קיים — זורק את הדם.

מזבח [הקטרה]. מכל מקום לא צריך שהזריקה תועיל להתיר את שניהם, ודי אם נשאר כזית בשר טהור או כזית חלב טהור. רש"י.

1. ואפילו לרבי יהושע שסובר [לקמן דף עז א] שזורקים את הדם רק כשנשאר חלק מהקרבת שניתר לאכילה על ידי זריקה זו — או בשר, שניתר לאכילת אדם, או חלב, שניתר לאכילת

ואילו בפסח, רק אם נטמא חלב לפני זריקה ובשר קיים — זורק את הדם.

אבל אם נטמא רק הבשר וחלב קיים — אינו זורק את הדם.⁽²⁾

ומקשינו: במאי אוקימתא לסיפא לפי האיבעית אימא — בטומאת בשר?

אימא סיפא דקתני: דנין דבר [ערלה] שלא הותר מכללו מדבר [זמן] שלא הותר מכללו, ואל תוכיח טומאה, שהרי הותרה מכללה.

במאי?

בב-ב אילימא בטומאת בשר, קשיא — היכא הותרה?

שהרי אף על פי שטומאה הותרה בציבור, היתר זה הוא רק לענין שכהן טמא יכול להקריב קרבן ציבור [והיינו טומאת גברי].

אבל אם הבשר של קרבן ציבור נטמא, לא הותר לאכלו.

אלא פשיטא, שבסיפא המדובר הוא בטומאת גברי.

והיכא [היכין] הותרה מכללה?

בציבור — כשנטמאו רוב הציבור, יכול כהן טמא להקריב קרבנות ציבור.

ומעתה קשה: רישא בטומאת בשר, ואילו סיפא בטומאת גברי?!

מה איכפת שטומאת גברי הותרה מכללה?

הרי אנחנו באים ללמוד מטומאת בשר, והיא הרי לא הותרה מכללה!

ומתרצינו: אין, אכן רישא בטומאת בשר וסיפא בטומאת גברי,

ומכל מקום "שם טומאה" קפריד, בין טומאת גברי ובין טומאת בשר שניהם פסולים משום שנקראים בשם "טומאה". וכיון שמצאנו ששם טומאה הותר מכללו לענין טומאת גברי, הרי שיש קולא בשם טומאה כולו.

ואיבעית אימא: הבריייתא כולה בטומאת בשר, ואפילו הסיפא שנאמר בה שטומאה הותרה מכללה, גם בה מדובר בטומאת בשר.

והיכא [היכין] הותרה טומאת בשר?

בטומאת פסח שאף על פי ששאר קרבנות ציבור שבאין בטומאה אסור לאכלם בטומאה. מכל מקום בפסח מותר.

דתנן: [לקמן עו:]: פסח הבא בטומאה כשרוב הציבור טמאים, נאכל בטומאה. ואף על פי שאכילה בטומאה לא הותרה בקרבנות ציבור, פסח שונה, היות שלא בא מתחילתו אלא לאכילה.

שעיקר הבאת הפסח היא בשביל לאכלו, שנאמר "לפי אכלו", וכיון שהתורה התירה בציבור שנטמא⁽¹⁾ להביא את הפסח בטומאה, על דעת לאוכלו התירה.

הפסח בא בעיקר לאכילת אדם. רש"י לקמן עח ב ד"ה נטמא בשר.

1. שנאמר: "איש איש כי יהיה טמא" מביא פסח

2. ואפילו לרבי אליעזר, שסובר [שם] שבשאר קרבנות אפשר לזרוק אפילו אם לא נשאר לא בשר ולא חלב, בפסח כולי עלמא מודים שאם לא נשאר כזית בשר לא זורקים את הדם. כי